

Kilder og individer

Et undervisningsopplegg om Holocaust i Norge, utarbeidet av Undervisningsavdelingen og Arkiv og dokumentasjon ved HL-senteret

Info om opplegget

Opplegget baserer seg på gruppearbeid, der dere i fellesskap finner ut hvordan okkupasjonen av Norge påvirket enkeltmennesker og deres familier eller nærmeste. I dette undervisningsopplegget skal dere finne ut av hvordan okkupasjonen av Norge påvirket Robert Savosnick og familien hans. Gjennom å studere primærkilder fra bl.a. HL-senterets arkiver, lærer dere både om bruk av primærkilder, kildekritikk og om hva som skjedde med forskjellige individer.

Innhold

- Tidslinje.
- Familiebilde av Robert Savosnick.
- Kildesett til Robert Savosnick.

Gangen i opplegget

- 1) Først får du en introduksjon av læreren din om Holocaust i Norge og med instruksjoner om hvordan du skal arbeide med kildene.
- 2) Kildearbeid med instruksjoner fra lærer.
- 3) Presentasjoner der gruppene presenterer funnene sine for hverandre. Det vil også være mulig å legge til observasjoner og tolkninger dere har gjort som skiller seg fra andre gruppers funn, og å diskutere tolkningene av kildene.
- 4) Lærer avslutter plenumsdiskusjonen.

Nazi-Tyskland

Norge

Hitler valgt til statsminister

1933

Nasjonal Samling (NS) stiftes

1934

Tyske raselover. Jødiske personer mister flere rettigheter. (Nürnberglovene)

1935

1936

Østerrike blir gjort til en del av Tyskland

1937

Høsten 1938 til 1939: Tyskland tar kontroll over Tsjekkoslovakia

1938

Massearrestasjon og drap av jødiske personer i Tyskland opptrappes (Krystallnatten - november)

Tyskland invaderer Polen (september)

1939

1940

Tysk invasjon og okkupasjon av Norge (april)

Tyskland invaderer Sovjetunionen – massedrap på jødiske personer i Øst-Europa begynner (juni)

1941

Første utryddelsesleir opprettes i tysk-okkuperte Øst-Europa (desember)

1942

Vest-Europa: Deportasjon av jødiske personer til utryddelsesleirene begynner. (mai)

Stempling av jødiske personers ID-kort og spørreskjema (fra januar)

Massearrestasjoner av jødiske menn (oktober)

Ca. 1200 jødiske personer flykter fra Norge til Sverige

1943

Frigjøring av Auschwitz (januar)

Massedeportasjon av jødiske personer fra Norge til tysk-okkuperte Polen. (november 1942, februar 1943)

1944

Tyskland overgir seg (mai)

1945

Øverst fra venstre: **Ernst** (far) og **Dika** (mor)
Nederst fra venstre: **Bernhardine** (bestemor), **Mikael** (bestefar)

Robert Savosnick (3 år) med storebror **Michael** (9 år)
Bildet er tatt i Trondheim den 16. desember 1918.

M. Savosnick

Trondhjems største
bedste og billigste

Uhrforretning og

reparationsværksted

Stort lager af alle sorter

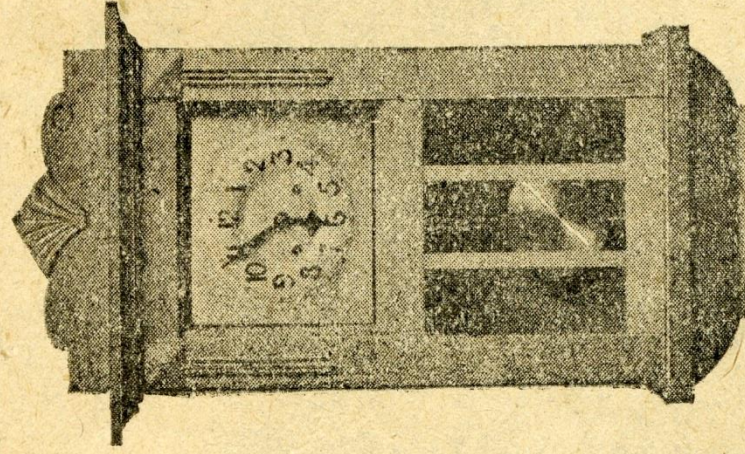
Uhre og kjæder

Forniturer og værktøj
∴ for uhrmagere ∴

— Forlang katalog —

Musikinstrumenter, gramofoner

og plader i stort udvalg

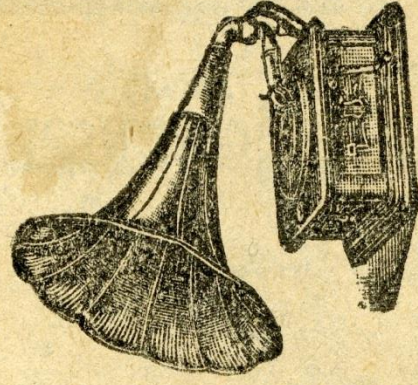

1ste kl.s reparationsværksted for uhre
& instrumenter. 3 aars garanti.

Indsend reparationer.

*Eneforhandler & hovedoplæg for
Skandinavien af lommelygten „FIX“
med reservedele.*

Agenter & forhandlere antages over
hele Norge. Alle bør forlange
gratis kataloger.

Uhrmager M. Savosnick

Krambodgaden 22, Trondhjem

Prisbelønnet
Paris

Telegramadr.
M. Savosnick

Verdens
udstillingen 1900
Rigstelefon
634

Min manufacturforretning anbefales:

Kilde 1

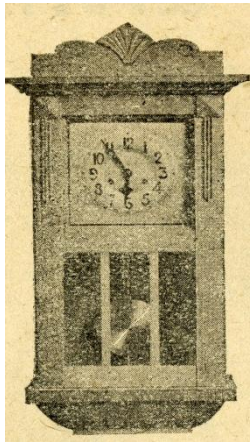
M. Savosnick

Trondheims største
beste og billigste

Klokkebutikk og
reparasjonsverksted

Stort lager av alle sorter
klokker og kjeder

Musikkinstrumenter, platespillere
og plater i stort utvalg

**Førsteklasses reparasjonsverksted
for klokker og instrumenter**
3 års garanti

Urmaker M. Savosnick

Krambogaten 22, Trondheim

Om kilden: Annonse i en avis ca. 1900

Spørsmål til kilden:

- Hvilket yrke hadde Michael Savosnick (Roberts bestefar)?
- Hva slags forretning hadde familien Savosnick?
- Hvor hadde familien Savosnick en forretning?

106 Skjemaet utfylles i 3 eks.
Helst maskinskrrevet!

Dato

Spørreskjema for jøder i Norge

fra
Trondheim politidistrikt.

Etternavn *Savtsovnick*
(For kvinner også pikenavnet)

Samtlige fornavn *Robert*

(Bruksnavnet understrekes)

Født (sted, datum, år) *Trondheim 9.10.1915* I hvilket land *Norge*

Privatadr. (gt., nr., by) *Wassdøgt. 5* *Trondheim*

Privatlif. Siden når

Nuværende religionssamfund *Mosaisk* Siden når

Tidligere religionssamfund

Familieforhold: (Ugift, gift, enkestand, skilt) *Ugift*

For- og etternavn på ektefellen
(For kvinner pikenavnet)

Ektefellens fødested, datum og år

Har ektefellen jødisk innslag i familien?

Antall barn: (Navn) (Alder) (Oppholdsted)

Nuværende erhvervsyrke *Skid. med.* Selvstendig? Ja/Nei

Yrke av fag

Event. byrker

Teoretisk og praktisk utdannelse

Militær utdannelse *Antjent mappelikt i D.R. 3 som dragon 1936*

Offentlige tillitshverv

Medl. av fagl. organisasjoner før

Medl. av fagl. organisasjoner nu

Medl. av andre foreninger og organisasjoner

Har De vært frimurer? *nei* Fra til

Hvilken grad? Hverv

Nasjonalitet *norsk* Statsborgerskap *norsk*

Når kom De til Norge *Født i Norge*

Siste oppholdssted utenfor Norge

Kilde 2

Skjemaet utfylles i 3 eks.
Helst maskinskrevet!

Dato _____

Spørreskjema
for
jøder i Norge
fra
Trondheim politidistrikt

Etternavn *Savosnick*
Samtlige fornavn *Robert*
Født (sted, dato, år) *Trondheim 8. oktober 1915* I hvilket land *Norge*
Privat adresse *Wesselsgate 1 Trondheim* Privat telefon _____

Nåværende religionssamfunn *Mosaiske* Siden når _____

Tidligere religionssamfunn _____

Familieforhold: (Ugift, gift, enkestand, skilt) *Ugift*

For- og etternavn på ektefellen _____

Ektefellens fødested, dato og år _____

Har ektefellen jødisk innslag i familien? _____

Antall barn (Navn) (Alder) Oppholdssted _____

Nåværende yrke *Legestudent*

Militær utdanning *Avtjent verneplikt i D.R.3 som dragon 1936*

Har de vært frimurer? *Nei* Fra _____ til _____

Nasjonalitet *Norsk* Statsborgerskap *Norsk*

Når kom De til Norge *Født i Norge*

Siste oppholdssted utenfor Norge _____

Om kilden:

I 1942 fikk jøder i Norge beskjed om å melde seg hos politiet. ID-kortet deres ble stemplet med en rød J og de måtte fylle ut et spørreskjema.

Ordforklaringer:

Mosaiske = jødiske

Dragon = soldat som red hest

Spørsmål til kilden:

- Når fylte Robert ut dette skjemaet?
- Hvor bodde han da?
- Hva var situasjonen i Norge på dette tidspunktet?
- Hva får vi vite om Robert?

Savosnick Robert
Arbeitslager Monowitz
Oberslesien.

Empfänger:

Herr Håkon Holm.
Kirkegate 53.

Drontheim Norwegen.

Liebe Freunde!

Jch bin in ein Lager, und bin frisch und
Gesund. Grüssen sie am liebsten meine liebe
Mutter. Jch denke immer an ihr und hoffe
Sie ist gesund, und dass wir uns bald zusammen-
treffen können, Sie ist auf: Diakonhjemmet Vinderen Oslo

Bitte schreib mir sofort ein brief
Jch möchte so gern hören wie es geht meine
mutter und euch alle.

Hoffe bald nur Gutes von euch zu hören.

Herzlichen Gruss

Robert

Kilde 3

Øversettelse av kilden fra tysk til norsk

Savosnick. Robert
Arbeidsleir Monowitz
Oberschlesien. Monowitz

Mottaker:

Herr Håkon Holm.
Kirkegate 53
Trondheim Norge

Kjære venn!

Jeg er i en leir og jeg er frisk og sunn. Hils først og fremst min kjære mor. Jeg tenker på henne hele tiden og håper at hun er frisk, og at vi snart kan møtes igjen. Hun befinner seg: Diakonhjemmet Vinderen.

Vennligst send meg et brev med det samme. Jeg vil så gjerne høre hvordan det går med min mor og alle dere.

Håper å høre kun gode ting fra dere snart.

Hjertelig hilsen

Robert

Om kilden:

Et brev sendt fra konsentrasjonsleiren Auschwitz-Monowitz. Leiren ble opprettet i oktober 1942 og eksisterte frem til 27. januar 1945.

Spørsmål til kilden:

- Når skriver Robert dette brevet?
- Hvor er han?
- Hvem skriver han til?
- Hvilket språk skriver han på? Hvorfor?
- Hvordan har han det i leiren?
- Kan vi stole på alt Robert skriver i brevet? Hvorfor/hvorfor ikke?
- På hvilken måte er brevet likt/forskjellig fra kilde 4?

Teldafining 20/12. 45.

Kjære Dita og Michael!

Endelig har jeg anledning å skrive noygen ord til dere.

Jeg har oplevet og lidet meget, men er Gudsstjeler sprøkt og håper vi vil buffes snart. Jeg har det nå stortet, det bedste å spise og drikke.

Håper dere har det også godt.

Passare er vi bare b-t norske jøder i live. De andre er alle døde. Jeg har meget å fortelle, og også meget å berne mot disse fordomte SS.

Altså jeg har det nå utmerket og bli her til det gives transportleilighet hjemover.

Det er en virkelig følelse igjen å være fri etter nesten 3 års hevide. Hvis alle bekjendte.

Hjerteligste hilser fra

Robert

Kilde 4

Feldafing 20/5-45

Kjære Dika og Michael!

Endelig har jeg anledning å skrive noen ord til dere. Jeg har opplevd og lidd mye, men er gudskjelov frisk og håper vi vil treffes snart. Jeg har det nå storartet, det beste å spise og drikke.

Håper dere også har det godt.

Dessverre er vi bare 5-6 norske jøder i live. De andre er alle døde. Jeg har meget å fortelle, og også meget å hevne mot disse fordømte nazistene.

Altså, jeg har det nå utmerket og blir her til det gis transportmulighet hjemover.

Det er en merkelig følelse igjen å være fri etter neste tre års helvete. Hils alle bekjente.

Hjerteligste hilsen fra
Robert

Om kilden:

Et brev skrevet i Feldafing som var en leir i Tyskland for overlevende jødiske personer.

Spørsmål til kilden:

- Når skriver Robert dette brevet? Hvor er han?
- Hva er situasjonen i Norge og Europa på dette tidspunktet?
- Hvem skriver han til?
- På hvilken måte er brevet likt/forskjellig fra kilde 3?
- Hvordan beskriver Robert de siste tre årene?
- 38 norske jøder overlevde leirene. Hva kan forklare at Robert tror at det er kun 5-6 som har overlevd?

46163	Sandvold	Anne	230993	090345
37483	Sandvold	Arne Rolf	230915	161144
04619	Sandvoll	Atle	160416	060542
24933	Sandvoll	Eivind Johan	140426	130244
22524	Sandvoll	Ella	290908	171039
53162	Sandvold	Gunnar	280815	300844
32642	Sandvold	Herry Eugen	261124	200944
46174	Sandvold	Inger	131123	090345
27913	Sandvold	Martin Martinsen	060111	300644
10022	Sandvold	Taar	200115	211042
38644	Sandö	Ingeborg Marianne	180300	281144
55595	Sandöy	Johan	130819	280445
16158	Saposnikoff	Ester	250103	121212
21146	Sarh	Alf se: Pananer		
20231	Sara	Inger -Anna Mikkelisd.	250322	030245
20181	Sara	Inger Marie Nilsdatter Varsl	21079	101244
20196	Sara	Kristine Nilsdatter	060408	
20197	Sara	Marit Nilsdatter	100513	220145
20206	Sara	Mattis Andersen	040310	221244
20283	Sara	Mikkel Jørgensen	1880	280345
20198	Sara	Mikkel Nilsen	190919	220145
20002	Sara	Susanna Nilsdatter	310515	270743
43784	Sarilla	Gunvor ThiMargarete Aleksandersen	280798	
43785	Sarilla	Manzy Edvarda Aleksandersen	110430	
43677	Sarilla	Martin Edvard	061195	080245
43706	Sarilla	Rolf Håkon	210924	070245
22516	Sariko	Herman	160613	001028
07468	Sariko	Tiv	010412	281042
49346	Sarre	Henrik Andreas	231211	190445
03551	Sars	Konrad se: Sögstad		
56755	Sars	Michael	250119	010545
01532	Sartz-Knutsen	Hans	360719	120141
60656	Saua	Henrik John	190925	010545
60644	Saua	Johan Andreas	070621	010545
48176	Saug	Andreas Lundgård	240422	070445
49267	Saug	Per	231224	190445
57865	Saugdal	Finn Earl	030213	010545
18370	Saugestad	Gunnar Oscar se: Frederiksen		
28282	Saur	Odd Enride	060526	050744
02126	Saur	Ottar Ludvik	120821	150941
49033	Saur	Torleiv Oddvar	200527	160445
60454	Saursaunet	Knut	011222	300445
53552	Savabini	Gerd Marie	180706	150243
09800	Savtjord	Henry Magnus Arne	180109	211042
32857	Savosnick	David	220693	1927
11573	Savosnick	Dika	130778	181242
32858	Savosnick	Lster	110593	1927
16156	Savosnick	Gunnar Mikael	260919	000027
32856	Savosnick	Inger	190133	1927
04077	Savosnick	Michael	270109	170142
59043	Savosnick	Robert	081015	200645

Kilde 5

Etternavn	Fornavn	Fødselsdato	Ankomst Sverige
24977 Sandvoll			
22524 Sandvoll	Ella	290908	171039
53162 Sandvold	Gunnar	280815	300844
32642 Sandvold	Harry Eugen	261124	200944
46174 Sandvold	Inger	131123	090345
27913 Sandvold	Martin Martinsen	060111	300644
10022 Sandvold	Idar	200115	211042
38644 Sandö	Ingeborg Marianne	180300	281144
55595 Sandøy	Johan	130819	280445
10150 Saposnikoff	Ester	250103	121212
21146 Sarrh	Alf se: Tananger		
20231 Sara	Inger -Anna Mikkelsd.	250322	030245
20181 Sara	Inger Marie Nilsdatter Varsl	121079	101244
20196 Sara	Kristine Nilsdatter	060408	
20197 Sara	Marit Nilsdatter	140513	220145
20206 Sara	Mattis Andersen	040310	221244
20283 Sara	Mikkel Jørgensen	1880	280345
20198 Sara	Mikkel Nilsen	190919	220145
20002 Sara	Susanna Nilsdotter	310515	270743
43784 Sarilla	Gunvor Th. Margarete Aleksandersen	280798	
43785 Sarilla	Manzy Edvarda Aleksandersen	110430	
43677 Sarilla	Martin Edvard	061195	080245
43706 Sarilla	Rolf Håkon	210924	070245
22516 Sarko	Herman	160613	001028
07468 Sarko	Liv	010412	281042
49346 Sarre	Henrik Andreas	231211	190445
03551 Sars	Konrad se: Sögstad		
56755 Sars	Michael	250119	010545
01532 Sartz-Knutsen	Hans	360719	120141
60656 Saua	Henrik John	190925	010545
60644 Saua	Johan Andreas	070621	010545
48176 Saug	Andreas Lundgård	240422	070445
49267 Saug	Per	231224	190445
57865 Saugdal	Finn Harl	030213	010545
18370 Saugestad	Gunnar Oscar se: Frederiksen		
28282 Saur	Odd Enride	060526	050744
02126 saur	Ottar Ludvik	120821	150941
Savjord	Henry Magnus Arne	18.01.1909	21.10.1942
Savosnick	David	22.06.1893	1927
Savosnick	Dika	13.07.1878	18.12.1942
Savosnick	Ester	11.05.1893	1927
Savosnick	Gunnar	26.09.1919	1927
Savosnick	Inger	19.01.1933	1927
Savosnick	Michael	27.01.1909	17.01.1942
Savosnick	Robert	08.10.1915	20.06.1945

Om kilden:

Nordmenn som flyktet til Sverige ble registrert da de ankom. Dette er utdrag fra et slikt register.

Spørsmål til kilden:

- Når kom broren til Robert (Michael) og moren (Dika) til Sverige? Kom de samtidig?
- Hva var situasjonen i Norge på dette tidspunktet?
- Hvorfor står ikke faren til Robert (Ernst) på denne listen?
- Hva kan forklare at Robert står på denne listen? Når kom han til Sverige?

Avd. sjef Abraham
Grens 17.
Norske Folk

Livs- og Pensjonsforsikring A/S

Stiftet 1917

av livsforsikringsselskapene Brage, Fram, Gjensidige, Glitne, Hygea, Idun og Norske Liv
TELEFON: CENTRALBORD 17040 * TELEGRAMADRESSE: NORSKEFOLK
ABH:BL

OSLO, 24. oktober 1945.

Grens 17, Postboks 259

Herr doktor Robert Savosnick,

Ullevål Sykehus,

V. Aker.

Polise nr. 138576, Ernst Savosnick.

Ovennevnte var forsikret hos oss for forsikringssum kr. 1.790.--.
Fra vårt distriktskontor i Trondheim har vi fått meddelt at han ble
drept i Tyskland, og vi tillater oss å forespørre om det er mulig for Dem
å skaffe offisiell bekreftelse på dødsfallet. Vi ber samtidig om å få
innsendt polise og skifteattest.

Æ r b ö d i g s t

Norske Folk
Livs- og Pensjonsforsikring A/S
for adm. direktør

M. Weder
Arzt Robert Savosnick

Kilde 6

Norske Folk

Livsforsikring og Pensjonsforsikring A/S

Stiftet 1917

Av livsforsikringselskapene Brage, Fram, Gjensidige, Glitne, Hygea, Idun og Norske liv

TELEFON: SENTRALBORD 17040 TELEGRAMADRESSE: NORSKEFOLK

Oslo 24. oktober 1945
Grensen 17, Postboks 259

Herr doktor Robert Savosnick,
Ullevål Sykehus
Vestre Aker

Forsikringsavtale nr. 138567, Ernst Savosnick

Ernst Savosnick var forsikret hos oss for 1790 kr. Fra vårt kontor i Trondheim har vi fått høre at han ble drept i Tyskland, og vi tillater oss å spørre om det er mulig for Dem å skaffe offisiell bekreftelse på dødsfallet. Vi ber samtidig om å få innsendt hans forsikringsavtale og dødsattest.

Ærbødigst
Norske Folk
Livsforsikring og Pensjonsforsikring A/S

Om kilden:

Dette er et brev som Robert mottok fra et forsikringselskap. Ernst Savosnick var Roberts far.

Spørsmål til kilden:

- Når mottok Robert dette brevet?
- Hva er situasjonen i Norge på dette tidspunktet?
- Hva forteller den oss om Roberts far?
- Er det mulig for Robert å sende forsikringselskapet det de ber om? Hvorfor/ hvorfor ikke?
- Hva forteller brevet oss om hvor Robert bor og hvilket yrke han har?